

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра туристичного і готельно-ресторанного бізнесу
(найменування кафедри)

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 242 «Туризм»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Економіка та організація туристичної діяльності»
(назва магістерської програми)

за темою: **«Перспективи впровадження в Україні світового досвіду
розвитку спортивно-оздоровчого туризму і створення кластерів
спортивно-оздоровчого туризму»**

Виконавець:

студентка 6 курсу 10 групи ЦЗФН

Міщенко Юлія Борисівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

к.п.н., доцент кафедри ТіГРБ

(науковий ступінь, вчене звання)

Мартінова Наталя Степанівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Актуальність теми дослідження. Сучасна індустрія туризму — одна з найбільш швидко прогресуючих галузей світового господарства, яка розглядається і як самостійний вид економічної діяльності, так і міжгалузевий комплекс. Останні роки політично ситуація в Україні не спонукає до збільшення туристичного потоку, але це не заважає тримати на визначному рівні. Що дозволяє стабільно збільшувати обсяги виробництва туристичного продукту.

У розвитку туризму в Україні помітну роль відіграє спортивно-оздоровчий туризм. Причиною цьому є доступна і найдешевша форма активного відпочинку, вивчення навколишнього світу. Зважаючи на те, що тенденція здорового життя активною пропагандою розповсюджується в світі, сьогодні спортивно-оздоровчі подорожі та відпочинок стають невід'ємною частиною життя населення всіх континентів. Україна об'єктивно має всі передумови для інтенсивного розвитку спортивно-оздоровчого туризму: особливості географічного положення та рельєфу, сприятливий клімат, багатий природний, історико-культурний та туристсько-рекреаційний потенціал.

Однак сьогодні в Україні розвиток цієї важливої галузі економіки, яка, за розрахунками фахівців, лише у вигляді податків могла б щороку приносити в державну скарбницю до 4 млрд дол. США, недостатній. Причинами такого становища є складна соціально-економічна ситуація в державі, неврегульованість механізмів стимулювання туристської індустрії, відсутність ефективної стратегії розвитку цієї галузі як на національному, так і на регіональному рівнях.

Таким чином, з огляду на вищевикладене, дослідження ролі спортивно-оздоровчого туризму в розвитку туристичної індустрії України, зокрема, в умвоах кластеризації економіки країни, є **актуальним** і вимагає свого розгляду.

Практична значущість. Проведені дослідження розширюють і поглиблюють знання про розвиток спортивно-оздоровчого туризму в Україні та можливості створення кластерних утворень.

Мета і завдання дослідження. Дослідити стан спортивно-оздоровчого туризму в Україні та надати оцінку його розвитку та покращення даної системи в структурі світового ринку туристичних послуг.

Відповідно до мети кваліфікаційної роботи було поставлено такі **завдання:**

- розкрити сутність спортивно-оздоровчого туризму;
- вивчити формування даної системи та порівняти з досвідом інших країн світу;
- дати загальну характеристику спортивно-оздоровчому туризму і створення кластерів спортивно-оздоровчого туризму;
- надати аналітичну оцінку стану спортивно-оздоровчого туризму в Україні як окремого виду туристичної діяльності, визначаються перспективи його розвитку;

-проаналізувати діяльність зі створення та функціонування кластерів спортивно-оздоровчого туризму в регіонах України на основі світового досвіду;

-навести пропозиції та аналіз для удосконалення перспектив впровадження в Україні світового досвіду розвитку спортивно-оздоровчого туризму і створення кластерів спортивно-оздоровчого туризму.

Об'єктом дослідження є спортивно-оздоровчий туризм в Україні в структурі світового ринку туристичних послуг.

Предметом дослідження є теоретико-практичні засади функціонування та розвитку спортивно-оздоровчого туризму та кластерів спортивно-оздоровчого туризму в Україні в структурі світового ринку туристичних послуг.

Теоретичною основою роботи служать праці вітчизняних та закордонних учених з проблем класифікації видів туризму та туристичних послуг, регіонального, національного і світового розвитку туризму, теоретичних та практичних засад формування й функціонування туристичних кластерів, інші джерела.

Інформаційною базою для роботи послужили нормативно-правові акти та програмні документи в сфері туризму, національного і регіонального розвитку, статистичні дані галузевих збірників, звітні матеріали та дані туристичних операторів та ін.

У роботі знайшли своє застосування наступні методи дослідження: комплекс методів наукового пізнання, які застосовуються до окремих структурних елементів роботи. Застосовано загальнонаукові і спеціальні методи: теоретичного узагальнення; групування, порівняння; графічний метод; аналізу та синтезу; структурно-логічний.

Структура та зміст магістерської роботи: робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи 87 сторінок машинописного тексту. Робота містить 3 таблиці, 10 рисунків, список використаної літератури складається із 43 найменувань.

Публікації. За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра опубліковано тези: Міщенко Ю.Б. Перспективи кластерної моделі розвитку спортивно-оздоровчого туризму в регіонах України / Ю.Б. Міщенко //Туристичний та готельно-рестораний бізнес: світовий досвід та перспективи розвитку для України: Матеріали Всеукраїнської науков-практичної конференції студентів, аспірантів, та вчених (м. Одеса, 2023 р.) / Одеський національний економічний університет. – Одеса: ОНЕУ, 2023.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **«ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ КЛАСТЕРІВ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ»** розглядаються поняття: спортивно-оздоровчого туризму в теорії туризму та практиці туристичного бізнесу, кластери спортивно-оздоровчого туризму як форми іноваційного економічного розвитку туристичних регіонів, інструменти підвищення конкурентоспроможності туристичного бізнесу регіонів країни.

Визначено особливості послуг спортивно-оздоровчого туризму. Здебільшого споживачами послуг спортивно-оздоровчого туризму є всі без виключення групи населення. Крім того, спортивно-оздоровчого туризм за організаційною формою є міжнародним та не має сезонності, що пов'язано з унікальністю цього туризму.

У межах вітчизняної туристської галузі чітко визначився окремий вид діяльності — спортивно-оздоровчий туризм. Цей унікальний сегмент туризму виник на самодіяльних засадах з ініціативи туристів-аматорів. Він поєднує в собі спорт і відпочинок, виховує патріотизм і національну самосвідомість.

Спортивно-оздоровчий туризм в Україні розвивається як невід'ємна складова туристської галузі і спрямований на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей людини шляхом залучення її до участі у спортивних походах різної складності та змаганнях з техніки спортивного туризму, самодіяльних туристських подорожах, мандрівних подорожах активного туризму. Разом з тим, спортивно-оздоровчий туризм сприяє розвитку та поширенню активних форм відпочинку, а отже, має ще й рекреаційні, пізнавальні, виховні, економічні та інші функції.

Визначено туристсько-спортивний кластер як об'єднання активних елементів специфічної територіальної туристсько-спортивної системи в тимчасову взаємодію, що призводить до активізації туристсько-спортивної діяльності в певному регіоні. При цьому виникають нові туристсько-спортивні потоки, маршрути, центри. Саме маршрутна організація характерна для структури туристсько-спортивного кластеру.

Також зазначено на ролі спортивно-оздоровчого туризму в розвитку національного та регіонального туристичних ринків в Україні за показником академічної мобільності в межах кластерного підходу до розвитку територій. Доведено, що кластерний підхід має ефективне застосування при вирішенні проблем розвитку туристської сфери в певному регіоні і в світі взагалі та спортивного туризму зокрема.

У другому розділі **«ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ КЛАСТЕРІВ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ НА ОСНОВІ СВІТОВОГО ДОСВІДУ»**. Досліджено діяльність об'єкту роботи, тенденції розвитку кластерів спортивно-оздоровчого туризму

в світі. Здійснено аналіз та оцінку показників розвитку спортивно-оздоровчого туризму в Україні та її регіонах. Досліджено формування та розвиток кластерних утворень в спортивно-оздоровчому туризмі в Україні та її регіонах.

Узагальнено передовий світовий досвід із створення та функціонування туристичних кластерів, зокрема, активних видів туризму, до яких можна віднести спортивно-оздоровчий туризм. Також представлено модель ефективного та конкурентоспроможного кластеру на основі світового досвіду.

Проведено дослідження пропозиції послуг міжнародного спортивно-оздоровчого туризму в світі та в Україні. Проаналізовано потенціал України та регіонів у розвитку ринку спортивно-оздоровчого туризму. Здійснено оцінку привабливості послуг спортивно-оздоровчого туризму. Визначено, що сталий розвиток спортивно-оздоровчого туризму в Україні – актуальне завдання, яке постає на державному і регіональному рівнях.

Було описано основні світові тенденції, ключовими поняттями можна вважати прагматизм та постійний курс на інновації. Щодо українських реалій, то характерний значний потенціал, оскільки спортивно-оздоровчий туризм характеризується постійним збільшенням попиту.

Можна говорити про розвиток усіх основних послуг ринку спортивно-оздоровчого туризму в Україні та її регіонах; але на жаль, виїзний спортивно-оздоровчий туризм поки що має тенденцію к стійкому зростанню.

Початкова стадія розвитку вітчизняного візного спортивно-оздоровчого туризму зобов'язує вивчати та аналізувати зарубіжний досвід діяльності, отримувати уроки для створення та відповідності якості вітчизняного ринку туристичних подорожей до світових вимог. Але при цьому, постає необхідність використовувати туристичний потенціал спортивних центрів в Україні у підвищенні рівня мобільності задля сталого розвитку спортивно-оздоровчого туризму в регіонах України.

Зроблено висновок, що у більшості областей України на сьогодні відбувається становлення кластерної моделі розвитку туризму, зокрема, в сфері надання послуг спортивно-оздоровчого туризму. Крім розвитку спортивної інфраструктури та активного зростання рекреаційного та пізнавального туризму в суспільстві існує потреба в поєднанні спортивних занять і відпочинку. Вона повинна бути задоволена з високою якістю, що визначає значимість механізмів взаємодії суб'єктів спортивно-туристичних кластерів. Певні вимоги пред'являються до інформованості учасників, внутрішньофірмовим стандартам обслуговування клієнтів і необхідності їх узгодження в кластері. Зазначено, що розвиток спортивно-туристичних кластерів на початковому етапі в значній мірі визначається державною політикою в галузі розвитку фізкультури і спорту.

Наголошено, що до проєктів, ефект від яких можна отримати протягом 4-6 найближчих років, відносяться кластерні утворення, в яких активні види туризму поєднуються з екологічним туризмом. До стратегічних продуктів,

які потребуватимуть великих інвестицій, відносяться проекти спортивних кластерів.

У третьому розділі «**ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ В СКЛАДІ СВІТОВИХ ТУРИСТИЧНИХ КЛАСТЕРІВ**». Напрями розвитку кластерних утворень в спортивно-оздоровчому туризмі в Україні та її регіонах. Формування кластеру спортивно-подієвого туризму в Україні

В роботі запропоновано стратегічні та операційні цілі розвитку ринку спортивно-оздоровчого туризму в Україні та регіонах. Окреслено перспективи розвитку туризму в регіонах України в структурі кластеру. Доведено, що реалізація кластерних ініціатив можлива лише за умови активізації державної регіональної політики у сфері кластеризації та створення сприятливого макроекономічного, інформаційного та правового середовища. Необхідно побудувати надійну інформаційну платформу для розвитку кластерів, здійснювати ретельний аналіз та коригування кластерної політики на кожній стадії кластерного процесу, об'єднувати зусилля держави, приватного сектору та громадських організацій щодо сприяння розвитку регіональних та міжрегіональних кластерів в Україні. При цьому, вважається за доцільним розробку системних заходів щодо забезпечення безпеки кластерів спортивно-оздоровчого туризму.

Підвищення конкурентоспроможності українського спортивно-оздоровчого туризму на міжнародному ринку послуг вимагає узгоджених заходів та дій як з боку самих вітчизняних установ, так і на загальнодержавному рівні, у рамках єдиної державної стратегії в цій сфері. Запропоновано створення спеціалізованого кластеру спортивно-подієвого туризму. Сформовано систему спортивно-подієвого туризму.

ВИСНОВКИ

На підставі проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

В нашому столітті туристична діяльність являє собою найдинамічніший вид активних та оздоровчих видів туризму. Способи переміщення туристів по певним маршрутам, які здійснюють туристи займаючись спортом, або в рекреаційних та пізнавальних цілях. Тісно пов'язані з природним середовищем при цьому значні фізичні навантаження є невідомою умовою спортивного туризму. Спортивно-оздоровчий туризм можна тлумачити як вид подорожей, пов'язаних з активними діями. Спортивно-оздоровчий туризм в першу чергу, споріднений за суттю та своїми функціями, які вони виконують, відносно спортивного туризму, в тому числі враховується самодіяльний, пригодницький, екстремальний та частково екологічний туризм.

В нашій країні спортивно-оздоровчий туризм розвивається досить інтенсивно, причиною тому є те що Україна володіє необхідними ресурсами. Тепер на рівні державної влади адаптуватимуться різні заходи з популяризації спортивно-оздоровчого туризму в першу чергу серед громадян України: приймаються необхідні нормативно-правові акти, створюється сучасна туристична інфраструктура, відбувається популяризація спорту в ЗМІ, але цього не достатньо для системного розвитку таких видів туристичних послуг. Доречно врахувати світовий передовий досвід розвитку з спортивно-оздоровчого туризму, порізно, в першу чергу, з підтримки держави соціального туризму, який спрямований на ознайомлення тутешнього населення з атрибутами своєї країни, до яких відносять її природу, культуру та історію. Якщо брати за увагу величезний туристично-рекреаційний потенціал та фінансову підтримку з боку країн світу та Європи, наша країна має великі шанси посідати достойне місце на світовому ринку туристичних послуг. Такий варіант можливий в вирішальній мірі завдяки розвитку туристичних кластерів.

Зміни які відбулись за останні десятиріччя свідчать про досить високий рівень кластеризації економічної діяльності країн світу. На сьогодні кластери маніфестують широке коло утворень: від незначних сіток малих і середніх компаній що обмежені географічними рамками до мегакластерів. Що стосується специфіки туристичних кластерів в світі, то вони залежать від специфічної кластерної економіки відповідно до конкретної країни. Туристичні кластери що об'єднали значно більше коло учасників, враховуючи багатоманітні інститути з підтримки, а також виробничі та комерційні структури, в тому числі регіональні та національні уряди, які часто мають спеціальні відділи і департаменти по туризму.

Проаналізувавши зарубіжний досвід по формуванню туристично-рекреаційних кластерів, напрошується висновок про те, що до головних факторів їх формування припадають:

- присутність стратегії мережевих взаємодій в кластері;
- створення достойного механізму управління, соціально-економічним розвитком регіону, враховуючи його організацію управлінські та фінансово-економічні складові;
- ефективна політика органів державної влади у підтримці кластерних утворень.

Що в повній мірі відносять до кластерів спортивно-оздоровчого туризму. Тільки при присутності продуманої державної політики регіону може суттєво поліпшувати інвестиційний клімат в туристично-рекреаційному комплексі, що буде сприяти збільшення кількості його об'єктів, зростання туристичних потоків, кількості робочих місць в туристичному та спортивно-оздоровчому секторі регіону.

Перед державою постає важливе соціальне завдання, вирішення якого допомагає не тільки збалансувати регіональну економіку, а й залучити до підприємницької діяльності найбільш прогресивну частину населення,

схильну до правильного способу життя та активного проведення дозвілля - це розвивати кластери спортивно-оздоровчого туризму.

В Україні та її регіонах фігурують передумови для розвитку кластерів спортивно-оздоровчого туризму. Піднесення спортивної інфраструктури та енергійного зростання рекреаційного і пізнавального туризму в суспільстві існує необхідність в поєднанні спортивних занять і відпочинку.

Бажано задовільнити її з високою якістю, що характеризує квінтесенцію механізмів взаємодії суб'єктів кластерів спортивно-оздоровчого туризму. Окремі вимоги що пред'явлені до поінформованості учасників, внутрішньо фірмовим стандартам сервісу обслуговування клієнтів і закономірності їх узгодження в кластері. Важливо підкреслити, що розвиток кластерів спортивно-оздоровчого туризму на початковому етапі в суттєвій мірі визначається державною політикою в галузі розвитку фізкультури і спорту.

Проекти, де ефект можна отримати на протязі 5 найближчих років, відносять до кластерних утворень, де активний вид туризму поєднався з екологічним та культурно-пізнавальним туризмом. До стратегічних продуктів, які вимагатимуть долучення великих інвестицій, відносяться проекти спортивних кластерів.

В дослідженні цієї роботи ми підтверджуємо необхідність комплексної оцінки потенціалу спортивно-подієвого туризму туристичних територій України, що мають всі умови щоб розвивати відповідні туристичні програми, маршрути, події.

АНОТАЦІЯ

Міщенко Ю.Б. «Перспективи впровадження в Україні світового досвіду розвитку спортивно-оздоровчого туризму і створення кластерів спортивно-оздоровчого туризму»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 242 «Туризм» за освітньою програмою «Економіка та організація туристичної діяльності» – Одеський Національний Економічний Університет. – Одеса, 2022.

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є спортивно-оздоровчий туризм в Україні в структурі світового ринку туристичних послуг.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти та перспективи впровадження в Україні світового досвіду розвитку спортивно-оздоровчого туризму. Проаналізовано створення кластерів спортивно-оздоровчого туризму. Запропоновано рекомендації щодо удосконалення розвитку спортивно-оздоровчого туризму в регіонах країни. Надані пропозиції щодо якісного та сучасного надання послуг у сфері спортивно-оздоровчого туризму в структурі спеціалізованих кластерів. Запропоновано розвиток кластерів спортивно-подієвого туризму в регіонах України.

Ключові слова: спортивно-оздоровчий туризм, регіональний розвиток, кластер спортивно-оздоровчого туризму, кластер спортивно-подієвого туризму

ANNOTATION

Mishchenko Y. B. «Prospects for the implementation in Ukraine of the world experience in the development of sports and health tourism and the creation of clusters of sports and health tourism»

Qualifying work on obtaining a Master degree in the specialty «Tourism» under the program «Economy and organization of tourism activities» – Odessa National Economic University. – Odessa, 2022

Thesis consists of three chapters. The object of the study is sports and health tourism in Ukraine in the structure of the world market of tourist services.

The paper discusses the theoretical aspects and prospects of the implementation of world experience in the development of sports and health tourism in Ukraine. The creation of sports and health tourism clusters is analyzed. Recommendations for improving the development of sports and health tourism in the regions of the country are offered. Proposals for high-quality and modern provision of services in the field of sports and health tourism in the structure of specialized clusters are provided. The development of sports and event tourism clusters in the regions of Ukraine is proposed.

Keywords: sports and health tourism, regional development, cluster of sports and health tourism, cluster of sports and event tourism